

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם / תהילים פרק קי"ד

שאול יונתן וינגורט

כאשר יצאו ישראל ממצרים אירעו שינויים בטבע. מדוע הים נקרע?
ומדוע ההרים רקדו? תשובת המזמור: היה כאן גילוי אֱלֹהִים. יציאת
מצרים מבטאת את אהבת ה' לעם ישראל, והשינויים בעולם הם תולדה
של הופעת ה'.

אם נלקט תיאורים שאירעו בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, נוכל להצביע על כמה מאורעות היסטוריים שנזכרים במזמור קיד: קריעת ים סוף שבאה לידי ביטוי במילים הִים רָאָה וַיִּנָּס; המילים הִירְדֵן יָסַב לְאַחֲרָיו מתייחסות למעבר הירדן בכניסה לארץ; ההרים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֶאֱן נראים כתיאור של התגלות ה' ודיבורו, וכמו במזמור כט: קול ה' בִּפְתָח וְגו' וַיִּרְקֹדֶם כְּמוֹ עֵגֶל, לְבָנוֹן וְשָׁרֵיִן כְּמוֹ בֶן רְאֵמִים וְגו' קול ה' יְחוּלַל אֵילוֹת וְגו', ולדברי הגמרא (פסחים ק"ח, א) נזכרו במזמור שלנו יציאת מצרים, וקריעת ים סוף, ומעמד הר סיני.

לקראת סיום המזמור מוצאים אנו גם את המילים הַהֶפְכִי הַצּוֹר אֲנִים מֵיָם, חֲלַמֵּשׁ לְמַעֲיָנוּ מֵיָם, וכפי שתיאר משה רבינו בלשוננו: הַמּוֹלִיכָה בַּמִּדְבָּר וְגו' וְצִמְאֹן אֲשֶׁר אֵין מֵיָם, הַמוֹצִיא לָהֶם מֵיָם מִצּוֹר הַחֲלַמֵּשׁ (דברים ח, טו), כך מתאר כאן המשורר מחד את האמור בסוף פרשת בשלח: הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוֹר בְּחֶרֶב, וְהִפֵּיתִי בְּצוֹר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מֵיָם וְשָׁתָה הָעָם (שמות יז, ו), ומאידך את האמור בפרשת חוקת: קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהִקְהַל אֶת הָעֵדָה אֶתָּה וְאֶהְרֵן אֲחִיךָ וְדַבַּרְתָּם אֶל הַסֵּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִיו, וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מֵיָם מִן הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעֵינֵיהֶם וְגו' וַיִּהְיֶה אֶת הַסֵּלַע בְּמַטְהוֹ פְּעָמִים וַיִּצְאוּ מֵיָם רַבִּים וְשָׁתָה הָעֵדָה וּבְעֵינֵיהֶם (במדבר כ, ט"א).

הרבה מאורעות, אם כן, שאירעו סביב יציאת מצרים, נזכרים במזמור שלנו, אלא שיש להעיר, שהם לא נזכרו על פי הסדר הכרונולוגי בו הם אירעו. נעיין במבנה המזמור, ומתוך כך נעמוד גם על האירועים שנזכרו בו.

(א) בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מַעַם לַעֲזוֹ.

(ב) הִיִּתְּהָ יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשָׁלוֹתָיו.

(ג) הִים רָאָה וַיִּנָּס הִירְדֵן יָסַב לְאַחֲרָיו.

(ד) הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֶאֱן.

(ה) מַה לָּךְ

הִים כִּי תִגֹּס הִירְדֵן תִּסַּב לְאַחֲרָיו.

(ו) הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֶאֱן.

(ז) מַלְפָּנֵי אֲדוֹן חוּלֵי אֶרֶץ מַלְפָּנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב.

(ח) הַהֶפְכִי הַצּוֹר אֲנִים מֵיָם חֲלַמֵּשׁ לְמַעֲיָנוּ מֵיָם.

פסקת הפתיחה (א-ב) מתייחסת ליציאה ממצרים ולהשלכותיה, ונראה כי יש כאן התייחסות לגולה ולגאולה, הן ביחס למקום והן ביחס לעם. הפסוק הראשון מתייחס ליציאה של עם ישראל מארץ מצרים, אך גם ליציאה של משפחת ישראל, בית יעקב, מתוך העם המצרי, מעם לעז. כך גם הפסוק השני מתייחס קודם כל לארץ יהודה שהפכה לקדשו, ולעם ישראל שנהיו נתונים לממשלותיו.

נעיר, שרוב הפרשנים ראו במילים היתה יהודה לקדשו התייחסות לשבט יהודה, אך אם נייחסה לארץ יהודה מתיישב הקושי הלשוני במילה היתה (ולא היה או היו), ונשלמת התקבולת של העם והארץ. לפי זה, היציאה ממצרים כוללת יציאה מערות הארץ, עליה נאמר: כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו (ויקרא יח, ג), ויציאה מתוך עם לעז, שהשהות אצלם היא גלות בעצמה, כמו שנאמר בפרשת כי תבוא: גוי אשר לא תשמע לשנו, גוי עז פנים (דברים כח, מט-נ). כך גם השלמת הגאולה היא, כאשר אנו זוכים להפוך בארץ ישראל לממלכת פהנים וגוי קדוש (שמות יט, ו).

שני הפסוקים הבאים (ג-ד) מתארים פעם נוספת את המעבר ממצרים לארץ ישראל, והפעם דרך השפעת היציאה ממצרים על הבריאה כולה, על הים ועל היבשה. תחילה מתוארים שני הניסים הגדולים, בהם הפך ה' ים ליבשה: הים רָאָה ויָנַס בקריעת ים סוף לאחר שיצאו ממצרים, והיָרְדֵן יָסַב לְאָחוּר בכניסתם לארץ. בהמשך, מתוארת תנועת היבשה – הַהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים, גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֶאֱן. אמנם, בניגוד לתיאור הים והירדן, שברור שיש להם בסיס היסטורי, לכאורה אין תיאור דומה על ההרים והגבעות, ונראה כי זו מטאפורה בלבד, ולהלן נתבונן ביחס בין שני הפסוקים.

זוהי המחצית הראשונה של המזמור (א-ד), שעומדת לעצמה, והיא מתארת בשני פסוקים את ההיסטוריה של עם ישראל שיצא ממצרים ובא לארצו, ובשני פסוקים נוספים את ההשפעה של מאורע דרמטי זה על הבריאה כולה, בים וביבשה.

בניגוד למזמור שלנו, בו מתוארת היציאה ממצרים מחד, ומה שקרה לבריאה כולה בראותה כיצד היתה יהודה לקדשו מאידך, פסוקי התורה והנביא מתארים את התהליך ההפוך – האמונה והיראה שנולדו אצל עם ישראל כאשר הם ראו את קריעת ים סוף, ויָרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם, ויִירָאוּ הָעַם אֶת ה' וַיֵּאֱמִינוּ בֵּה' וּבְמִשְׁעָה עֲבָדוּ (שמות יד, לא), וכן בראותם את מעבר הירדן: גִּדְּלָה ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵינָי כָּל יִשְׂרָאֵל, ויִירָאוּ אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר יִירָאוּ אֶת מֹשֶׁה כָּל יְמֵי חַיָּו (יהושע ד, יד).

כך גם ביחס להרים ולגבעות, שנקשרים במזמור שלנו ליציאת מצרים, יש מקום להניח שבפסוקי התורה נמצא תיאור דווקא של השפעת המאורע על עם ישראל. מעתה, דברי חז"ל, שמקשרים את ההרים למעמד הר סיני, שאירע לאחר קריעת ים סוף, מתיישבים עם פשוטו של מזמור. והגדיל הרמב"ן בפירושו לתורה (שמות כ, טו) וכתב, שריקודו של הר סיני לא משל היה, אלא כפשוטו, והיתה לריקוד זה השפעה ישירה על בני ישראל: "ובהיותם שם בתחתית ההר מצפים ומתיצבים ירד ה' על ההר באש, ויעל עשנו עד לב השמים חשך ענן וערפל, וחרד ההר עצמו

ונודעזע, כאשר יעשו ברעש הנקרא "זלזלה" (=רעידת אדמה) או יותר מכך. וכן כתוב: ההרים רקדו כאלים גבעות כבני צאן, ואיננו משל, כאשר איננו משל: הים ראה וינס הירדן יסב לאחור".

ומה עם הגבעות? יש מקום לראות כאן הפניה למה שקרה בארץ ישראל, במעמד ברית המילה, שערך יהושע מיד לאחר מעבר הירדן, בגבעת הערלות. כך מסופר (יהושע ה, ב"ב): בַּעַת הַהִיא אָמַר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לָךְ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלְּאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִית. וַיַּעַשׂ לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבוֹת צָרִים וַיִּמַּל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל גְּבַעַת הָעֵרְלוֹת וְגו' כִּי מַלְּיָם הָיוּ כָּל הָעָם הַיִּצְאָיִם, וְכָל הָעָם הַיְלִידִים בְּמִדְבַּר בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא מָלוּ. כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הִלְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר, עַד תָּם כָּל הַגּוֹי אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיִּצְאָיִם מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' וְגו'. וְאֵת בְּנֵיהֶם הָקִים תַּחְתָּם, אֲתָם מִלְּ יְהוֹשֻׁעַ כִּי עָרְלִים הָיוּ כִּי לֹא מָלוּ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ וְגו'. וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גְּלוֹתִי אֶת חֲרַפַּת מִצְרַיִם מֵעַלְיֶיכֶם, וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גְּלָגֶל עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגְלָגֶל, וַיַּעַשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב בְּעֲרֻבוֹת יְרִיחוֹ. וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח, מִצוֹת וְקִלּוֹי בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה וְגו'.

נראה, שבגבעת הערלות, שהפכה לגלגל, הסתיימה הגולה והתחילה הגאולה. לפיכך, המזמור שלנו, שמתאר את מה שקרה בצאת ישראל ממצרים, מסיים את תיאורו בגבעות שרקדו כבני צאן.

המזמור שלנו מכריע, בתיאורו ההיסטורי, שיציאת מצרים לא הסתיימה ביציאה מן השעבוד, ואפילו לא במעמד הר סיני, היא נמשכה עד הכניסה לארץ, ורק בכריתת הברית בארץ שבנו למעלת אבותינו. רמז לזה ניתן למצוא גם בפרשת מקרא ביכורים, אותה דורשים לדברי המשנה גם בליל הסדר, "ודורש מארמי אובד אבי, עד שיגמור כל הפרשה כולה" (פסחים פ"י מ"ה). פרשה זו מתחילה במילים: אַרְמִי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה, ומסתיימת בהודיה: וַיִּבְאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה, וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ (דברים כו, ה-ט).

המחצית השנייה של המזמור שלנו (ה"ח), פותחת בשני פסוקים (ה"ו), שחוזרים בדיוק על אותם התיאורים שראינו בסוף המחצית הראשונה, אלא שבראשם באו המילים: מַה לָּךְ, והן הופכות את התיאור החיצוני לשאלה ישירה, המופנית אל הים וההרים: מַה לָּךְ הַיָּם כִּי תִנּוּס? מַה לָּךְ הַיַּרְדֵּן כִּי תִסָּב לְאַחֹר? מַה לָּכֶם הַהָרִים כִּי תִרְקְדוּ כְּאֵלִים? ומה לכן גבעות שתרקדו כבני צאן?

לכאורה, זו שאלה מתמיהה, שכן החלק הראשון של המזמור תיאר את תנועת הבריאה כולה כתגובה למה שהים ראה בצאת ישראל ממצרים, וכן הירדן, ההרים והגבעות, ומה מקום לשאלה זו?

יש שהציעו לראות בפסוקים אלו תמיהה עומדת, או קריאת התפעלות, שנותרת בלא מענה. לפי זה, הפסוקים האחרונים הם פניה נוספת של המשורר אל הארץ, ומעין זה פירש הרד"ק: "חולי ופחדי ורקדי ונוסי מלפני אדון. ומי הוא זה האדון? אלוה יעקב, שקנה אותו מבית עבדים בכחו, כי הוא אדון על הכל ועושה כרצונו".

אמנם, רש"י פירש בהתאם להקשר הפרק, מבחינת התוכן והסגנון: "חולי ארץ – המחולל ארץ, יו"ד יתירה בו, כמו מגביהי משפילי וההפכיי". לפי זה, הפסוקים הללו מהווים את תשובת הארץ לשאלה מה לך הים פי תנוס וגו' ואולם, זו תשובה מפתיעה, שכן היא איננה חוזרת על פתיחת המזמור במילים אחרות, אלא נותנת תובנה שונה לחלוטין על התנודות בבריאה: מלפני ארון חולי ארץ, מלפני אלוהי יעקב. ההפכי הצור אגם מים, חלמיש למעינו מים. בעצם, ניתנה כאן תובנה פנימית על כל מה שקרה סביב יציאת מצרים. אין כאן בהלה ומנוסה מפני בני ישראל, וגם לא ריקוד של שמחה על גאולתם, יש כאן התגלות של הארון מחולל הארץ, שכאשר הוא דואג לעמו, עוברת הבריאה כולה שינוי משמעותי.

נראה, כי המילים מה לך העומדות במוקד המזמור (12 מילים בשני הפסוקים לפניהם, ו-12 מילים בשני הפסוקים לאחריהן) סובלות את שני הפירושים. יכול המזמור להתפרש כהתפעלות נמשכת, ויכול המזמור להתפרש כשאלה ותשובה.

נחדד את משמעות התשובה של המזמור, בהעמדתה מול דברי הרמב"ם במשנה תורה. בהל' יסודי התורה (ה, א) מתייחס הרמב"ם אל הניסים שנעשו סביב יציאת מצרים, כניסים שנעשו מפני הצורך: "כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, לא להביא ראייה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצריים – קרע את הים והצלילן בתוכו, צרכנו למזון – הוריד לנו את המן, צמאו – בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח – בלעה אותן הארץ, וכן שאר כל האותות". לעומת תיאור זה של הרמב"ם, מתאר המזמור שלנו את הניסים כתגובה להתגלות ארון הארץ.

אמנם, עדיין יש מקום לומר, שאין ההתגלות תכלית לעצמה, אלא בכל פעם שהיא צורך בכך – ה' התגלה. ואולם, עיון בפסוקי התורה והנביא מעלה, שידיעת ה' היא תכלית הניסים הנזכרים במזמור שלנו, ואם כן, יש כאן היפוך של הסיבה והמסובב, וכאילו בא המזמור לומר: 'כל האותות שעשה ה' בשביל להראות את גודלו עשאו. רצה לקרוע את הים – הביא את המצריים לרדוף אחרי בני ישראל, רצה להוריד לנו את המן – הצריך אותנו למזון, רצה לבקוע את האבן – הוליד אותם שלשה ימים במדבר ללא מים, וכן שאר כל האותות'.

בצאת ישראל ממצרים אמר ה' למשה: דבר אל בני ישראל וישבו ויחננו לפני פי החירות וגו'. ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר. וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם, ואכבדה בפרעה ובכל חילו, וידעו מצרים פי אני ה' (שמות יד, כד). התוצאה של המהלך כולו לא הסתיימה בהשפעתו על מצרים, אלא התרחבה גם לבני ישראל: וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים. וירא ישראל את ה' הגדלה אשר עשה ה' במצרים, ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות יד, ל"א).

כך גם בטרם נכנסו ישראל לארץ אמר להם יהושע (ג, ה): התקדשו, פי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות, ובסיפור מעבר הירדן מתגלה ה' כארון כל הארץ שהכרית את מי הירדן, ולזכרון הנס הקימו אבנים בגלגל, וכך נאמר (יהושע ד, כב-כד): והודעתם את בניכם לאמר, ביבשה עבר ישראל את הירדן הזה. אשר הוביש ה' אל-היכם את מי הירדן מפניכם עד עברכם, כאשר עשה ה' אל-היכם לים סוף, אשר הוביש מפנינו

עד עברנו. למען דעת כל עמי הארץ את יד ה' כי חזקה היא, למען יראתם את ה' אלהיכם כל הימים.

ברור, שגם התיאור: והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן, ויחרד כל החר מאד (שמות יט, יח), הרי זה תיאור הדומה למזמור שלנו: החרים רקדו כאילים וגו' מלפני אדון חולי ארץ, וגם זהו נס שמוכיל להתגלות ה'. ייתכן, שכך יש לפרש גם סיומו של המזמור, שמתייחס לדבר ה' אל משה ואהרן. לאחר הציווי: ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם, לא עשו משה ואהרן את המוטל עליהם, וכך אמר להם ה': יען לא האמנתם בי, להקדישני לעיני בני ישראל.

מעתה, המזמור כולו מכוון אותנו להבנה מעמיקה של תכלית היציאה מצרים. הבריאה כולה חרדה מלפני אדון חולי ארץ, והניסים שהיו סביב יציאת מצרים באו להעיד על בריאת העולם. הים והיבשה אינם אומרים שהם רוקדים ומזדעזים מפני אל מוציאם מצרים, אלא מפני המחולל אותם!

מתוך הניסים של יציאת מצרים, יכולים עם ישראל לשוב ולהעיד על הבריאה כולה, וכלשון הרמב"ן בפירושו על הפסוק: "ואמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי הוצאתם משם תורה על המציאות ועל החפץ, כי בידעה ובהשגחה ממנו יצאנו משם, וגם תורה על החדוש, כי עם קדמות העולם לא ישתנה דבר מטבעו, ותורה על היכולת, והיכולת תורה על הייחוד, כמו שאמר (לעיל ט, יד): בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ. וזה טעם אשר הוצאתיך, כי הם היודעים ועדים בכל אלה".

בפרשת ואתחנן, מאריך משה רבינו בתיאור תכלית הניסים של היציאה מצרים, ונראה כי דבריו משתלבים היטב עם מגמת המזמור – תיאור הניסים כמובילים לידיעת ה': כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך, למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, ולמקצה השמים ועד קצה השמים, הנהייה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו. השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי. או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלקמה, ובקד חזקה ובזרוע נטויה ובמוטאים גדלים, ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך. אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים, אין עוד מלבדו (דברים ה, לב-לה).

המזמור כולו כולל שמונה פסוקים ו-52 מילים. בכל אחד משני חלקי המזמור יש ארבעה פסוקים, שעומדים האחד מול השני בתקבולת כיאסטית. החלק הראשון (א-ד) כולל שני בתים, שבכל אחד מהם 12 מילים, והוא מצייר את הבריאה כולה בתנועה, בים וביבשה, בזמן שהיא רואה את יציאת ישראל מצרים. החלק השני (ה-ח) כולל גם הוא שני בתים, שבכל אחד מהם 14 מילים, שנותנים פרשנות מחודשת לתנועת הבריאה. על שאלת המשורר מה לך? משיבים כולם: מלפני אדון חולי ארץ. והמשמעות היא, שהניסים והמאורעות השונים סביב יציאת מצרים, באו כדי לגלות את בריאת העולם ואת מחולל הארץ.

לסיום, נעיר על שתי תקבולות מעניינות שעולות מתוך התבוננות במבנה המזמור. הראשונה, ביחסים שמגלה המזמור בין ה' לעם ישראל. הבית הראשון (א-ב) פותח

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, והוא מתייחס למציאות בה עם ישראל יצא ממצרים, מבלי להזכיר שם שמים כלל. ישנו רק רמז לה' בפסוק השני, בהטיית הכינוי כלפיו: **לְקַדְּשׁוּ וּמַשְׁלוֹתָיו**, אך לא נזכר כאן אף אחד ממשותיו בפירוש. הבית הרביעי (זח) מציין למתבוננים בתופעות מי עומד מאחרי הכל, ועל השאלה **מֶה לָּךְ** ניתנה תשובה כללית, **מִלְּפָנַי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ**, ועם ישראל רק נרמז בכינוי: **מִלְּפָנַי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב**.

ביטוי חזק להעלמת שם ישראל הוא בפסוק האחרון: **הַהִפְכִי הַצּוֹר אֲגַם מַיִם, חֲלָמִישׁ לְמַעַיְנֹ מַיִם**. דווקא כאן נראה פשוט, שהמזמור מתייחס להוצאת המים מצור החלמיש עבור עם ישראל שצמאו למים, ולא היה זה מאורע היסטורי שהותיר את רישומו בכל העולם. כך הוכיח משה רבינו את ישראל (דברים ח, יד-טו): **וְרָם לְבַבְךָ, וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים**. המוליכה **בְּמִדְבַר הַגְּדֹל וְהַנּוֹרָא, נָחַשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב, וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר אֵין מַיִם, הַמוֹצִיא לָךְ מֵיִם מִצּוֹר הַחֲלָמִישׁ**. והנה, שם ישראל לא נזכר ולא נרמז בפסוק זה, וכאילו אומרים הים והיבשה בתשובתם, שאפילו כאשר ה' עושה ניסים עבור ישראל, הרי הם מזדעזעים מלפני ה' בלבד.

נקודה מעניינת נוספת שבאה לידי ביטוי בהתבוננות במחצית השנייה, היא ביחס שבין הים ליבשה. ביום השלישי לבריאת העולם נאמר (בראשית א, ט): **יִקְוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאָה הַיַּבֶּשֶׁה**. לפי תיאור זה, הים מכסה את העולם כולו, וכדי שתיראה היבשה צריך לכנס את המים למקום אחד. בדומה, התגלות ה' בקריעת ים סוף ובקיעת הירדן היתה בכך שהמים פינו את מקומם אל היבשה שתחתם. גילוי זה הוביל גם לריקוד ההרים והגבעות, שהוא ריקודה של היבשה לעומת זאת, התיאור בסיום הפרק הוא הפוך: **הַהִפְכִי הַצּוֹר אֲגַם מַיִם, הַסְּלַעִים הַחֲזֻקִים וְהַקְּשִׁים שִׁבִיבֵשָׁה הוֹפְכִים לַמַּיִם, וְדוּוּקָא הַיִּפּוּךְ זֶה הוּא גִילוּי שֶׁל אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ**.

מחד, המים מכסים את היבשה, ומלפני אדון חולי ארץ נסו הים והירדן המכסים, ומאידך, היבשה מכסה על המים שתחתיה, וכאשר היה בכך צורך – הפך החלמיש ל**מַעַיְנֹ מַיִם**. עיקר הגילוי של כבוד ה' הוא בחשיפת העומק שמתחת לפני השטח. יכול אדם לראות מולו את הים, מבלי לדעת שתחתיו יש עולם מלא, ויכול הוא לראות את הצור והחלמיש, מבלי לזהות את עומק המים שיכולים לנבוע משם.

המזמור כולו מכוון אותנו לחפור ולהעמיק ולגלות את האדון מחולל הארץ בכל מקום, ואז נוכל לראות כיצד העולם כולל מחלל לפי החליל של הקב"ה. וכך, בניגוד למחצית הראשונה שבה מתוארת תנועת הים והיבשה כתגובה ליציאת ישראל ממצרים, מכוונת אותנו המחצית השנייה להתבונן בכך שהגאולה היא ביטוי לגדולת ה' ואהבתו את ישראל.

להאזנה לשיעור על פרק קי"ד:
peneyhamenora.com/tehilim/114
 או חפשו באפליקציות הפורדקאסטים
 "שיעורים בספר תהילים".

